

## КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Київський національний торговельно-економічний університет  
вул. Кіото, 19, 02156, Київ, Україна  
E-mail: shvedova777@ukr.net

**Мета:** в статті розглянуто сучасні виклики та загрози економічній безпеці України, з'ясовуються корупційні ризики, що можуть негативно вплинути на систему її забезпечення, та можливі шляхи їх усунення. **Методи дослідження:** сукупність загальних і спеціальних методів наукового пізнання – термінологічний, логіко-семантичний, функціональний, системно-структурний, логіко-нормативний. **Результати:** з'ясовано, що сучасна криміногенна ситуація в Україні – якісно новий феномен, що загрожує національній, в тому числі економічній безпеці. Корупційні ризики та загрози формують живильне підґрунтя для поширення економічної організованої злочинності, зростання обсягів «тіньової економіки», що потребує більш прогресивних технологій протидії. Серед пріоритетних заходів із подолання корупції виділяють: виявлення та знешкодження економічного підґрунтя організованої злочинності в найбільш прибуткових стратегічних сферах (бюджетній, податковій, зовнішньо-економічній, кредитно-банківській); налагодження ефективного механізму повернення незаконно одержаних (виведених у тінь) коштів (активів); виховання належного рівня соціальної, в тому числі правової культури всіх учасників економічних відносин. **Обговорення:** шляхи обмеження корупційних ризиків і загроз для ефективного функціонування об'єктів критичної інфраструктури, економічної безпеки держави в цілому.

**Ключові слова:** корупція, економічна безпека, об'єкти критичної інфраструктури, протидія.

**Постановка проблеми та її актуальність.** Реформування системи забезпечення національної, в тому числі економічної безпеки, сьогодні стало одним із найактуальніших питань в Україні з огляду динаміки соціальних, економічних, політичних процесів, що відбуваються у світі. Зокрема, сучасна українська держава опинилась в умовах, у яких питанням захисту критичної інфраструктури має приділятися більш пильна увага.

Виходячи з того, що до об'єктів критичної інфраструктури (далі - КІ) закон відносить підприємства, діяльність яких безпосередньо пов'язана з технологічними процесами, що мають велике значення для економіки, функціонування суспільства та безпеки населення, виведення з ладу або порушення функціонування яких може справити негативний вплив на стан національної безпеки і об'єкти України, можна зробити висновок, що

процеси, які тривають в економіці, напряду пов'язані з безпекою цих об'єктів [1].

Інституціональною загрозою національній, в тому числі економічній безпеці України вважається корупція.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Корупція як загроза економічній безпеці України в літературі розглядалася в різних аспектах даної проблеми. Зокрема, професор З. С. Варналій з'ясував різні форми прояву корупції у формальній економіці, професор В. І. Шакур виявив ознаки корупції у причинах поширення економічної організованої злочинності. Вчені В. О. Мандебура, І. В. Розпутенко визначили зворотній вплив економічних факторів на рівень корупції в Україні, а професори І. І. Мазур, О. В. Тихонова, О. Ф. Долженков у своїх роботах визнали корупцію загрозою фінансовій, економічній безпеці України, яка живиться інфраструктурою організованої злочинності. При

цьому проблема існуючих корупційних ризиків та загроз для належного функціонування об'єктів критичної інфраструктури, економічної безпеки України в цілому в світлі сучасних кримінологічних концепцій залишилось недостатньо дослідженою.

**Метою** статті є проаналізувати сучасні виклики та загрози економічній безпеці України, з'ясувати корупційні ризики, що можуть негативно вплинути на систему її забезпечення, та можливі шляхи їх усунення.

**Виклад основного матеріалу.** На думку професора В. І. Шакуна, саме економічна організована злочинність протягом останніх років завдяки корупції дискредитує державу, сприяє залученню частини чиновників до кримінальних структур, що дає їм можливість встановлювати контроль над найприбутковішими галузями економіки. Вчений робить справедливий висновок про те, що тіньова економіка стала матеріальною основою, на якій формується кримінальна структура корупції [2, с. 42-43].

Професор З. С. Варналій найнебезпечнішою інституціональною загрозою національній безпеці України вважає корупцію. Особливості корупції в Україні, на думку професора, полягають в тому, що вона не протистоїть формальній економіці, а існує в ній, слугуючи закономірним наслідком легальних статусів господарюючих суб'єктів, в тому числі об'єктів КІ. А корупційні відносини ґрунтуються на можливості використати будь-яке суспільне благо для тіньового обороту у власних інтересах [3, с. 60-61].

Дані висновки підтверджує той приклад, коли співробітники СБУ в ході реалізації комплексу заходів із захисту критичної інфраструктури залізничної галузі держави викрили корупційний механізм привласнення державних коштів посадовцями низки комерційних структур та структурних підрозділів ПАТ «Укрзалізниця», що створювало загрозу безпечній діяльності залізниці [4].

Постійний представник МВФ в Україні Й. Монглан оцінює втрати від корупції в 2% ВВП, про що він повідомив на Ukrainian Investment Forum 03.11.2017 р.

Серед причин поширеності корупції виділяють ряд кризових економічних явищ, коли в

умовах спаду обсягів виробництва дедалі більше підприємств, юридичних і фізичних осіб вимушені брати кредити, дотації. За таких обставин збільшується кількість звернень до чиновників відповідних міністерств і відомств, внаслідок чого корупція стає всеохопною. Також до причин відносять тінізацію економіки, яка підриває засади державності, функціонування державного апарату, оскільки однією з умов її наявності є поширеність підкупу працівників державних органів.

Вважається, що корупція як соціальне явище існує в певних інституціональних межах, у яких економічні, правові, соціальні процеси впливають на неї, а вона чинить зворотній вплив на них [5, с. 42]. Визначальний вплив на рівень і динаміку корупції в Україні мають економічні фактори, передусім, неврегульованість відносин власності й «тіньова» економічна діяльність. Саме у сфері економіки зароджуються корупційні відносини, що є матеріальним підґрунтям цього явища. Корупція в нашій державі з явища поступово перетворюється на системну діяльність як істотну складову національної економіки. Аналіз стану корупції може стати дієвим інструментом ефективного управління економікою.

Визнає корупцію загрозою економічної безпеки як складової безпеки національної, і професор І. І. Мазур. Тому належне функціонування окремих об'єктів критичної інфраструктури напряму залежить від ефективності детінізації національної економіки та формування антикорупційної політики. Цей висновок підтверджує і встановлений професором І. І. Мазур взаємозв'язок тіньової економіки та корупції: «Тіньова економіка є фінансовим підґрунтям корупції, а корупція – механізмом забезпечення функціонування тіньової економіки» [6, с. 133-134]. Корупція визнається способом комерціалізації посадовими особами своїх службових обов'язків.

Поряд з цим передумовами високого рівня тінізації національної економіки визнаються неефективний інституціональний базис регулювання підприємництва та незадовільні умови здійснення підприємницької діяльності.

На думку професора І. В. Розпутенка, злочинні угруповання активно проникли у господарську діяльність стратегічно важливих підприємств, передусім у паливно-енергетичному комплексі, з метою створення комерційних структур, чинять тиск на вибір експортерів стратегічно важливої сировини, обсягів реалізації, розподіл коштів, отриманих від експорту. За допомогою корупційних схем такі угруповання розподіляють сфери впливу в цих галузях між собою [7, с. 160]. Пов'язують проблему корупції з економічною безпекою держави й інші автори, коли суб'єкти корупції не можуть існувати без офіційної економіки.

Професор О. В. Тихонова визнає, що ряд корупційних ризиків становлять суттєву загрозу фінансовій безпеці держави. Зокрема, неузгодженість, а інколи і відсутність процедури скасування процесів адміністрування та ліквідації банків, створюють безпосередню загрозу стабільності цієї сфери в державі, а відповідно, - і загрозу безпеці цього виду об'єктів КІ [8, с. 168, 170].

Масштаби поширення корупції залишаються найбільшою загрозою для соціально-економічного розвитку і безпеки України. Однією з найбільш корумпованих сфер стратегічної економічної діяльності в Україні визнається містобудування. Внаслідок швидкої окупності інвестицій явище корупції у сфері містобудівної діяльності протягом останніх років набуло злочинних масштабів.

Корумповані зв'язки, які тісно налагоджені в органах законодавчої, виконавчої та судової влади, призводять до встановлення залежності їх від кримінальних структур, що забезпечує прийняття необхідних для цих структур рішень. Такі зв'язки становлять серйозну загрозу як національній, так і міжнародній безпеці, в тому числі безпеці об'єктів КІ.

Адже на сьогодні злочинні організації з корумпованими зв'язками продовжують контролювати лівову частку тіншового капіталу, протиправну діяльність, пов'язану з розкраданням бюджетних коштів, відмиванням злочинних доходів. І кількість таких організацій за останні роки збільшилась в 2 рази [9, с. 69]. Науковці та практики вважають, що організована злочин-

ність в Україні трансформувалась в значну силу зі складною системою корумпованих зв'язків. О. Ф. Долженков зауважує, що корупція як невід'ємна складова інфраструктури організованої злочинності виявляється, насамперед, у сфері економіки [10, с. 102].

**Висновки.** Сучасна криміногенна ситуація в Україні – якісно новий феномен, як за масштабами злочинних виявів, так і за ступенем їх руйнівного впливу на життєдіяльність суспільства, адже протягом останніх років відбулась трансформація організованої злочинності в нашій країні, використовуються нові технічні засоби для здійснення протиправної діяльності, що підтверджено результатами сучасних кримінологічних досліджень [11, с. 159].

Корупційні ризики та загрози сформували живильний ґрунт для поширення економічної організованої злочинності, зростання обсягів «тіньової економіки, що визначає стан економічної безпеки держави.

Серед пріоритетних заходів із подолання корупції виділяють активну детінізацію економіки, що передбачає: виявлення та знешкодження економічного підґрунтя організованої злочинності в найбільш прибуткових стратегічних сферах (бюджетній, податковій, зовнішньоекономічній, кредитно-банківській); налагодження ефективного механізму повернення незаконно одержаних (виведених у тінь) коштів (активів).

Разом з тим відповідна система антикорупційних заходів залишиться неефективною без урахування принципів сучасних прогресивних кримінологічних концепцій. Зокрема, в світлі культурологічної концепції протидії злочинності необхідно звернути увагу на той факт, що лише побудова суспільних відносин на природних законах мінімізує прояви зловживання владою та корупції, яка визнана загрозою національній безпеці держави. Запровадження принципів доброчесності в сфері реалізації владних повноважень та реалізація інших просвітницьких заходів серед всіх верств населення буде сприяти вихованню належного рівня соціальної культури всіх учасників суспільних відносин. Ідеологія, заснована на вихованні почуття громадянського обов'язку, прагнення бути корисним

суспільству та усвідомлення цінності особистого матеріального добробуту як похідного від добробуту суспільного, дасть можливість сформулювати необхідний рівень соціальної, в тому числі правової культури громадян. Саме використання такого наукового підходу в антикорупційній діяльності буде сприяти ефективності протидії корупції в цілому.

### *Література*

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (дата звернення: 20.04.2018)

2. Шакун В. І. Тіньова економіка як джерело корупції // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст]. – Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.) // [Редкол. В. В. Черней, В. В. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. – С. 42-46.

3. Варналії З. С. Корупція як інституціональна загроза національній безпеці України // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст]. – Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.) // [Редкол. В. В. Черней, В. В. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. – С. 59-63.

4. СБУ викрила багатомільйонні розкрадання коштів під час закупівлі запасних частин підрозділами Укрзалізниці // Офіційний веб-портал проекту «Залізниця без корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbc.org.ua/2018/02/16/sbu-vikrila-bagatomiljonni-rozkradannya-koshtiv-pid-chas-zakupivli-zapasnix-chastin-pidrozdilami-ukrзалізниці/> (дата звернення: 19.04.2018)

5. Мандебура В. О. Корупція: інституційна сутність та механізми подолання / В.О. Мандебура: монографія. – Київ: Парламентське видавництво, 2017. – 488 с.

6. Мазур І. І. Антикорупційна політика в системі детінізації економіки // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст]. – Матеріали II міжнар. наук.-

практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.) // [Редкол. В. В. Черней, В. В. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. – С. 133-135.

7. Розпутенко І. В. Особливості корупції в Україні // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст]. – Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.) // [Редкол. В. В. Черней, В. В. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. – С. 158-161.

8. Тихонова О. В. Корупційні ризики в процесі ліквідації банківських установ // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст]. – Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.) // [Редкол. В. В. Черней, В. В. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. – С. 168-170.

9. Юрченко О. М. Національне антикорупційне бюро: перспективи діяльності / О.М. Юрченко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією. – 2014. – № 2(33). – С. 69-73.

10. Долженков О.Ф. Корупція як чинник організованої злочинності / О.Ф. Долженков // Корупція: регіональні та галузеві тенденції: зб. наук. ст. / за ред. М.П. Орзіха, В.М. Дрьоміна. – Одеса, 2003. – С. 102-107.

11. Катеринчук І. П. Вступне слово / І.П. Катеринчук // Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід. – Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 29 квіт. 2016 р.). – Одеса: ОДУВС, 2016. – 184 с.

### *References*

1. Ofitsiinyi veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy (2017) Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy» vid 5 zhovtnia 2017 roku, Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (data zvernennia: 20.04.2018) (In Ukrainian)

2. Shakun V. I. (2017) «Tinova ekonomika yak dzherelo koruptsii», Materialy II mizhnarnoi naukovo-praktschnoi konferencii «Realizatsiia derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v mizhnarodnomu vymiri», Natsionalna akademiia

vnutrishnikh sprav, 8 hrudnia 2017, Kyiv, S. 42-46. (In Ukrainian)

3. Varnalii Z. S. (2017) «Koruptsiia yak instytutsionalna zahroza natsionalnii bezpetsi Ukrainy», Materialy II mizhnarnoi naukovo-praktschnoi konferencii «Realizatsiia derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v mizhnarodnomu vymiri», Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav, 8 hrudnia 2017, Kyiv, S. 59-63. (In Ukrainian)

4. Ofitsiinyi veb-portal proektu «Zaliznytsia bez koruptsii» (2018), SBU vykryla bahatomilionni rozkradannia koshtiv pid chas zakupivli zapasnykh chastyn pidrozdilamy ukrzaliznytsi, Rezhym dostupu: <http://zbk.org.ua/2018/02/16/sbu-vikrila-bahatomiljonni-rozkradannya-koshtiv-pid-chas-zakupivli-zapasnix-chastin-pidrozdilami-ukrzaliznici/> (data zvernennia: 19.04.2018) (In Ukrainian)

5. Mandebura V. O. (2017), Koruptsiia: instytutsiina sutnist ta mekhanizmy podolannia, monohrafiia, Parlamentske vydavnytstvo, Kyiv, 2017, 488 s. (In Ukrainian)

6. Mazur I. I. (2017) «Antykoruptsiina polityka v systemi detinizatsii ekonomiky», Materialy II mizhnarnoi naukovo-praktschnoi konferencii «Realizatsiia derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v mizhnarodnomu vymiri», Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav, 8 hrudnia 2017, Kyiv, S. 133-135. (In Ukrainian)

7. Rozputenko I. V. (2017) «Osoblyvosti koruptsii v Ukraini», Materialy II mizhnarnoi naukovo-praktschnoi konferencii «Realizatsiia derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v mizhnarodnomu vymiri», Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav, 8 hrudnia 2017, Kyiv, S. 158-161. (In Ukrainian)

8. Tykhonova O. V. (2017), «Koruptsiini ryzyky v protsesi likvidatsii bankivskykh ustanov» Materialy II mizhnarnoi naukovo-praktschnoi konferencii «Realizatsiia derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v mizhnarodnomu vymiri», Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav, 8 hrudnia 2017, Kyiv, S. 168-170. (In Ukrainian)

9. Yurchenko O. M. (2014), «Natsionalne antykoruptsiine biuro: perspektyvy diialnosti», Borotba z orhanizovanoi zlochynnistiu i koruptsiieiu, № 2(33), S. 69-73. (In Ukrainian)

10. Dolzhenkov O. F. (2003), «Koruptsiia yak chynnyk orhanizovanoi zlochynnosti», Koruptsiia: rehionalni ta haluzevi tendentsii, Zbirnyk naukovykh prats, Odesa, 2003, S. 102-107. (In Ukrainian)

11. Katerynychuk I. P. (2016) «Vstupne slovo», Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferencii «Kryminalna rozvidka: metodolohiia, zakonodavstvo, zarubizhnyi dosvid», Odeskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 29 kvitnia 2016, Odesa, S. 184. (In Ukrainian)

**CORRUPTION AS A THREAT  
OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE**

Kyiv National University of Trade and Economics  
Kyoto Str., 19, 02156, Kyiv, Ukraine  
E-mail: shvedova777@ukr.net

**Purpose:** in the article the contemporary challenges and threats to Ukraine's economic security were considered. The corruption risks that can adversely influence on the economic security are identified. The possible ways of it's eliminating are determined. **Methods:** a set of general and special methods of scientific knowledge – the terminology, logical-semantic, functional, system-structural, logical and normative. **Results:** it is revealed that the current criminogenic situation in Ukraine is a qualitatively new phenomenon, that threatens to the national, including economic security. Corruption risks and threats are form the basis for the spread of economic organized criminality, the growth of the «shadow economics». Such problems need more advanced counteraction technologies. Among the priority measures to overcome corruption are the active de-shadowing of the economy, which involves: the identification and elimination of the economic basis of organized criminality in the most profitable strategic areas (budget, tax, foreign-economic, credit and bank); the establishing an effective mechanism for the return of illegally obtained (shrouded) funds (assets); upbringing the proper level of social, including the legal culture of all participants in economic relations. **Discussion:** the ways to limit corruption risks and threats for the effective functioning of objects of critical infrastructure and for the ensuring economic security of the state as a whole.

**Keywords:** corruption, economic security, organized criminality, objects of critical infrastructure, counteraction.